

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра практичної та клінічної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

Тетяна Іосифівна

Іосифівна

Протокол № 6 від «19» лютого 2020 р.

№7319022020

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ШЛЮБУ ТА СІМ'Ї

підготовки	<u>Бакалавр</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
спеціальність	<u>053 Психологія</u>
освітня програма	<u>Практична психологія</u>

Луцьк- 2020

Програма навчальної дисципліни «Психологічна готовність до шлюбу та сім'ї» підготовки «Бакалавр», галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, освітньої програми Практична психологія

Розробник: Федоренко Р. П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної та клінічної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рецензент: Дучимінська Т. І., кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету психології та соціології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри практичної та клінічної психології

протокол № 8 від 22.01.2020 р.

Завідувач кафедри: _____ (доц. Мушкевич М. І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології та соціології

протокол № 5 від 05.02. 2020 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (доц. Іванашко О. Є.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки, 053 Психологія, освітня програма Практична психологія, Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>180/ 6</u>		Рік навчання 2
		Семестр 4-ий
ІНДЗ: є		Лекції 28 год.
		Практичні (семінарські) 38 год.
		Лабораторні 38 год.
		Самостійна робота 62 год.
	Консультації 14 год.	
	Форма контролю: залік	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Курс «Психологічна готовність до шлюбу та сім'ї» є вибірковою дисципліною підготовки фахівців-психологів. Темати дисципліни дають уявлення про особливості функціонування сучасної сім'ї, історію розвитку шлюбно-сімейних взаємин, розкривають основні підходи до профілактики сімейних конфліктів та специфіку психологічної допомоги сім'ям.

Мета курсу: дати розуміння особливостей роботи практичного психолога з формування готовності молоді до подружнього життя, функціонування сучасної сім'ї та специфіки діяльності психолога з сім'ями, що потребують допомоги.

Завдання курсу: дати студентам знання про процес функціонування сім'ї, що ґрунтується на всебічному аналізі сучасних підходів до її вивчення; показати цілісність особистості, взаємоузгодженість усіх її структурних компонентів, культуру відносин у сім'ях, сумісність у шлюбі, особливості сімейних конфліктів, навчити студентів користуватись діагностичним інструментарієм при вивченні особливостей функціонування сім'ї.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- історія розвитку шлюбно-сімейних взаємин, звичаї і традиції української сім'ї.
- теоретичні основи етики і психології сімейного життя;
- використання методів діагностики готовності до сімейних стосунків, здійснення обробки результатів обстеження сім'ї;

- аналіз результатів первинної діагностики сім'ї, інтерпретація отриманих результатів діагностики для постановки сімейного діагнозу;
- складання психологічної характеристики сім'ї з адекватним використанням методик діагностики подружніх взаємин;
- здійснення просвітницької діяльності у роботі з молоддю для підготовки їх до сімейного життя.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Прак.	Лабор.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Теоретико- методологічні підходи до вивчення шлюбно-сімейних взаємин						
Тема 1. Вивчення особливостей шлюбно-сімейних взаємин у сучасній психологічній науці.	8	2	2	2		2
Тема 2. Теоретичний аналіз еволюції шлюбно-сімейних взаємин	10	2	2	2		4
Тема 3. Особливості функціонування молодого подружжя.	10	2	2	2		4
Тема 4. Життєвий цикл сім'ї. Емоційні взаємини в шлюбі	10	2	2	2		4
Разом за модулем 1	38	8	8	8		14
Змістовий модуль 2. Особливості психологічної готовності молоді до шлюбу та сім'ї						
Тема 5. Підготовка молоді до сімейного життя	16	2	4	4		6
Тема 6. Компоненти та рівні психологічної готовності до шлюбно-сімейних взаємин	20	4	4	4	2	6
Тема 7. Гендерні аспекти підготовки до шлюбу	18	2	4	4	2	6
Тема 8. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера	18	2	4	4	2	6
Тема 9. Взаємини у батьківській сім'ї як чинник готовності молоді до подружнього життя	18	2	4	4	2	6
Тема 10. Партнерська взаємодія в залежності від типу батьківської сім'ї	18	2	4	4	2	6
Разом за модулем 2	108	14	24	24	10	36
Змістовий модуль 3. Практична психологія молоді сім'ї						
Тема 11. Психодіагностика функціонування молоді сім'ї	20	4	4	4	2	6
Тема 12. Психограма подружніх взаємин	14	2	2	2	2	6
Разом за модулем 3	34	6	6	6	4	12
Всього годин	180	28	38	38	14	62

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Таблиця 3

1	Сім'я в житті суспільства. Історичні форми сім'ї. Звичаї і традиції української сім'ї.
2	Сім'я як мала соціальна група. Специфіка внутрішньо сімейних процесів.
3	Психологія міжособистісних стосунків. Культура спілкування. Моральні основи сім'ї. Формування гармонійних стосунків у сім'ї як умова успішної соціалізації дитини. Стилі сімейного виховання.
4	Психологія сексуальності. Сексуальна задоволеність та психологічне благополуччя партнерів.
5	Підготовка молоді до сімейного життя. Історичні аспекти проблеми підготовки до сімейного життя. Гендерні аспекти підготовки до шлюбу. Показники готовності до сімейного життя. Передумови психологічної готовності молоді до сімейного життя. Статеве виховання та підготовка молоді до сімейного життя.
6	Вплив батьківської сім'ї і готовність до шлюбу. Поняття про психологічну готовність до сімейного життя.
7	Функціонально-рольова структура взаємин. Життєвий цикл родини. Емоційні взаємини у шлюбі.
8	Функціонально-рольова узгодженість в шлюбі, як фактор подружньої сумісності. Сімейні норми і санкції. Сімейні цінності та ритуали.
9	Поняття про психологічний клімат в сім'ї. Типи взаємовідносин в сім'ї. Види психологічного клімату. Ознаки благополучного та неблагополучного клімату в сім'ї. Залежність задоволеності шлюбом від психологічного клімату в сім'ї. Фактори благополуччя сімейних стосунків. Фактори ризику сім'ї.
10	Поняття про психологічну сумісність. Відмінність у підходах до проблеми психологічної сумісності: теорія Ван де Велде; теорія однорідності; теорія додаткових потреб; теорія взаємної ідентифікації (Війн, Кеттел, Кемпінськи); «рольова» теорія Р.Орта; вітчизняні дослідження в області теорії подружньої сумісності (Ощепкова, Н. Обозов, Платонов). Рівні психологічної сумісності.
11	Підходи до питання сексуальної сумісності. Взаємозв'язок і взаємозалежність психологічних і сексуальних начал особистості; Типи сексуального партнерства (С. Либих).
12	Лідерство і головенство в шлюбі. Стилі лідерства. Типи влади. Функції і ролі в шлюбі. Типологія сімейних ролей (Кірпатрік, Яценко). Рольові очукування і рольові домагання.
13	Психодіагностика функціонування молодої сім'ї
14	Психограма подружніх взаємин.
15	Морально-етичні концепції сімейних стосунків. Психологічна складова культури сімейних стосунків. Сімейний етикет. Особливості сімейного спілкування на різних стадіях розвитку сім'ї.
16	Психологія і психопрофілактика сімейних конфліктів. Особливості особистості, патологічні риси характеру та конфліктність.
17	Психологічна допомога сім'ї.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуальна робота студентів «ІНДЗ» передбачає оволодіння методами, формами, технологією консультативного процесу в роботі з сім'єю, формування навичок постановки сімейного психологічного діагнозу, адекватного та вмілого використання діагностичних методик.

Результатом виконання індивідуальної науково-дослідної роботи за даною навчальною дисципліною є складена психограма подружніх відносин сім'ї, здійснена, за допомогою психологічних методик, діагностика готовності до сімейних стосунків та інтерпретація результатів обстеження сім'ї.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 4

Поточний контроль (мах = 40 балів)					Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2		Модуль 3	
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Лабораторні	ІНДЗ	МКР 1	
Т 1-4	Т 5-10	Т 11-12	11	7	60	100
2	2	2				

Таблиця 5

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1) Бондарчук О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій / Бондарчук О.І. – К. : МАУП, 2001. – 96 с.
- 2) Боярова О. Сімейне виховання – запорука психічного здоров'я дитини / О. Боярова // Психолог. – 2006. – Січ. (№ 2/3). – С. 21 – 22.
- 3) Волошок О. Особливості сприймання дисфункційної сім'ї дітьми молодшого шкільного віку / О. Волошок // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки ДДПУ.– Дрогобич, 2002.– Вип. 9.– С. 120 – 129.
- 4) Галичанська А. Психологічний клімат молодшої сім'ї / А. Галичанська // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 116 – 122.
- 5) Головніва І. В. Изменение традиционных внутрисемейных ролей: новые модели поведения и конфликты / И.В. Головніва // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 4. – С. 12 – 16.
- 6) Горашук В. П. Основи родинно-шлюбних взаємин / В.П. Горашук// Горашук В. П. Валеологія : підручник.– К., 1998.– С. 85 – 90.
- 7) Границы семейного влияния // Первин Лоуренс А., Джон Оливер П. Психология личности.– М., 2000.– С. 44 – 45.
- 8) Донника А. Д. Медико-психологические проблемы пограничных семей / А. Д. Донника // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 145 – 153.
- 9) Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2005. – Т. 2, № 3. – С. 60 – 77.
- 10) Дружинин В. Семейные отношения – анализ творчества / В. Дружинин // Шкільний психолог. – 2002. – № 4. – С. 10 – 11.
- 11) Дуркалевич І. Сім'я як репрезент психічного здоров'я дитини / І. Дуркалевич // Психолог. – 2006. – Трав. (№ 17). – С. 16 – 18.
- 12) Дучимінська Т.І. Психодіагностика сімейної кризи в практиці сучасної психотерапії / Т. Дучимінська, С. Борцевич // Актуальні проблеми практичної та клінічної психології : Матеріали XIII науково-практичного семінару, (Луцьк, 8-10 листопада 2018 р.) / СНУ імені Лесі Українки ; кафедра практичної та клінічної психології ; за заг. ред. М.І. Мушкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – С. 9-16.
- 13) Задиракин А. Н. Счастливый брак – реальность или иллюзия? / А. Н. Задиракин // Журнал прикладной психологии. – 2004. – № 4/5. – С. 106 – 107.
- 14) Карабанова О. А. Психология семейных отношений / О. А. Карабанова // Психология в вузе. – 2004. – № 2. – С. 7 – 16.
- 15) Кириленко О. Права людини на різних етапах розвитку сім'ї / О. Кириленко // Психолог. – 2004. – Січ. (№ 3/4). – С. 21 – 24.
- 16) Кісарчук З. Г. Психологічна допомога сім'ї : навч. посібник / З. Г. Кісарчук, О. І. Єрмусевич. – К. : Главник, 2006.- 128 с.
- 17) Кляпець О. Феномен емоційного вигорання в сім'ї / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2006. – № 4. – С. 168 – 176.
- 18) Кляпець О. Шлюбна залежність як чинник емоційного вигорання в сім'ї / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2006. – № 6. – С. 164 – 174.
- 19) Кляпець О. Шлюбно-сімейні домагання особистості як спосіб творення нею власного майбутнього / О. Кляпець // Соціальна психологія. – 2007. – № 5. – С. 149 – 156.

- 20) Корчова Г. Л. Роль сім'ї у формуванні сексуальної культури старшокласників / Г.Л. Корчова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 3. – С. 17 – 20.
- 21) Кравченко Ж. Вплив сім'ї на соціалізацію підлітків / Ж. Кравченко // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 181 – 188.
- 22) Ліщенко І. Л. Сімейні конфлікти та їх вплив на формування особистості // Психологічна газета.– 2005.– Квіт. (№ 7).– С. 6 – 8.
- 23) Лытов Д. А. Типология К. Г. Юнга и супружеская совместимость / Д. А. Лытов // Семейная психология и семейная терапия. – 2005. – № 3. – С. 73 – 80.
- 24) Лютова С. Н. Архетипический анализ семейных конфликтов: терапевтические фрески / С. Н. Лютова // Журнал практического психолога. – 2006. – № 1. – Специальный вып. – С. 107 – 123.
- 25) Мороз Р. А. Моделі шлюбно-сімейних відносин / Р.А. Мороз // Психологічна газета. – 2004. – Квіт. (№ 7). – С. 13 – 17; Січ. (№ 1).– С. 9 – 11.
- 26) Мушинський В. Неблагополучна сім'я як фактор дисгармонійного розвитку дитини / В. Мушинський // Психолог. – 2005. – Берез. (№ 10). – С. 3 – 5.
- 27) Орлов А. Б. Эволюция межличностных отношений в семье: основные подходы, ориентации и тенденции // Орлов А. Б. Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики.– М., 2002.– С. 174 – 188.
- 28) Осипова Н. А. Проблемы изучения молодой семьи в психологии / Н.А. Осипова // Семейная психология и семейная терапия. – 2005. – № 1. – С. 19 – 33.
- 29) Пенькова О. Роль сімейних ціннісних орієнтацій у становленні громадянина / О. Пенькова // Психолог. – 2006. – Жовт. (№ 37). – С. 22 – 24.
- 30) Піддубна О. Задоволеність шлюбом і рівень суб'єктивного контролю в подружній парі / О.Піддубна // Соціальна психологія. – 2004. – № 6. – С. 172 – 178.
- 31) Психологія молодої сім'ї : монографія / М.І. Мушкевич, Р.П. Федоренко, Т.І. Дучимінська, Л.І. Магдисюк. – Луцьк : РВВ «Вежа-Друк», 2018. – 308 с.
- 32) Психологія сім'ї // Психологія : підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 1999. – С. 544 – 551.
- 33) Психологія сім'ї : навч. посібник / за заг. ред. В. М. Поліщука. – Суми : Універ. книга, 2009. – 269 с.
- 34) Райс Ф. После развода: неполные и смешанные семьи // Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб., 2000. – С. 455 – 482.
- 35) Рубченко А. К. Подходы к проблеме детско-родительских отношений в отечественной психологии / А. К. Рубченко // Психолог в детском саду. – 2005. – № 4. – С. 98 – 114.
- 36) Салаев Б. К. Семья – источник психологического и социального здоровья ребёнка / Б. К. Салаев // Вопросы гуманитарных наук. – 2004. – № 1.– С. 235 – 236.
- 37) Семчук В. П. Психологічні особливості розвитку та становлення подружніх взаємин у молодій сім'ї / В. П. Семчук // Київський міжнародний університет. Вісник. Сер.: Психологічні науки. – К., 2005. – Вип. 6. – С. 133 – 140.
- 38) Скаковська Л. Дещо про сімейно-шлюбні стосунки / Л. Скаковська // Психолог. – 2004. – Черв. (№ 23/24). – С. 43 – 45.
- 39) Слепкова В. И. Психотерапевтическая функция семьи / В. И. Слепкова // Журнал практического психолога. – 2005. – № 5. – С. 8 – 14.

- 40) Соловьѳв И. О. Семья как акмеологическая среда развития подростка / И. О. Соловьѳв // Мир психологии. – 2007. – № 4. – С. 83 – 88.
- 41) Ткаченко С. Сімейна криза: оптимістична трагедія / С. Ткаченко // Сім'я і дім. – 2005. – 1 грудня. – С. 8.
- 42) Торохтий В. С. Методика діагностики психологического здоровья семьи / В. С. Торохтий // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9. – С. 30 – 36; 2003. – № 7. – С. 35 – 38.
- 43) Уголева Е. Ю. В кривом зеркале брака, или подводные камни супружества / Е. Ю. Уголева // Психологическая газета. – 2002. – Ноябрь (№ 11). – С. 27 – 29.
- 44) Федоренко Р. П. Психологія молодої сім'ї : [монографія] / Федоренко Р.П. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 168 с.
- 45) Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. / Федоренко Р.П. – Луцьк : РВВ «Вежа-Друк», 2015. – 360 с.
- 46) Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібник [модульно-рейтинговий курс] / Цимбалюк І. М. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : ВД „Професіонал”, 2007.– 544 с.
- 47) Шапошникова Т. Е. Функции семьи общественно-смыслового и личностно-смыслового характера / Т. Е. Шапошникова // Психотерапия. – 2004. – № 1. – С. 12 – 14.
- 48) Шевцова С. В. Психология семьи как предмет научного анализа / С. В. Шевцова // Инновации в образовании. – 2004. – № 4. – С. 79 – 81.
- 49) Шикирава Н. Етика та психологія сімейного життя / Н. Шикирава // Психолог. – 2004. – Черв. (№ 23/24). – С. 48 – 54.
- 50) Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений : курс лекций / Шнейдер Л.Б. – М. : Апрель-Пресс ; Изд-во «ЭКСМО-Пресс», 2000. – 512 с.
- 51) Щербань П. Психологія сучасної сім'ї та педагогіка сімейних взаємин / П. Щербань // Рідна школа. – 2005. – № 2. – С. 14 – 15.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Визначення понять «шлюбу» та «сім'ї» у сучасній психологічній літературі.
2. Характеристика основних підходів до вивчення психології сімейних взаємин.
3. Характеристика родини як системи та основних тенденцій її розвитку.
4. Характеристика ролі сім'ї у розвитку суспільства.
5. Сучасні моделі організації сімейних відносин.
6. Еволюція шлюбу та сім'ї.
7. Класифікація форм та видів сімей.
8. Характеристика альтернативних форм шлюбно-сімейних взаємин.
9. Сучасна модель сім'ї та її особливості.
10. Характеристика структури психологічного здоров'я сім'ї.
11. Характеристика функціонально-рольової структури сім'ї.
12. Особливості періодизацій життєвого циклу сім'ї.
13. Емоційні взаємини в шлюбі.
14. Характеристика рівнів подружньої сумісності.

15. Особливості реалізації індивідуальних потреб у шлюбі.
16. Характеристика поняття «психосексуальна ідентифікація».
17. Особливості засвоєння сексуальної ролі.
18. Чинники підготовки до шлюбно-сімейних взаємин.
19. Компоненти та рівні психологічної готовності до шлюбно-сімейних взаємин.
20. Гендерні особливості готовності до шлюбно-сімейних взаємин.
21. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера.
22. Вплив батьківської сім'ї на готовність молоді до шлюбно-сімейних взаємин.
23. Психологія поняття «сексуальності».
24. Основні підходи до вивчення сексуальності..
25. Компоненти та функції сексуальності.
26. Етичні особливості дослідження сексуальності.
27. Вікові періоди становлення та динаміки сексуальності.
28. Сексуальна гармонія шлюбно-сімейних взаємин.
29. Стадії шлюбу.
30. Кризові періоди шлюбно-сімейних взаємин.
31. Порушення функціонування сім'ї.
32. Причини та наслідки розлучення.
33. Построзлучна ситуація, її характеристика.
34. Ревнощі та зрада як феномени подружнього життя.
35. Особливості психодіагностики подружніх відносин.
36. Діагностика конфліктності у сім'ї.
37. Діагностика функціонально-рольової узгодженості.
38. Діагностика взаєморозуміння ідеального образу партнера.
39. Діагностика задоволеності шлюбом.
40. Діагностика подружньої сумісності.